

ISTORIJA, KULTURA, I TRADICIJA ROMA

Otvorite se, brzo otrčite i recite nekome,
meni, sebi, svima:
ME TUT VOLIV BUT - mnogo te volim.

U Londonu je 8. aprila 1971. godine održan Prvi svjetski kongres Roma i na njemu je prvi put u istoriji usvojen naziv Rom, priznata romska zastava i romska himna. Od tada se 8. april obilježava kao Svjetski dan Roma.

Kakva je i šta sadrži romska zastava?

Na njoj je plavom bojom predstavljeno nebo, kao simbol slobode, bezgraničnog prostranstva i života pod vedrim nebom, bez krova nad glavom.

Zelenom bojom je predstavljena trava, put, drum, kao simbol života koji je obilježen stalnim putovanjem, na putu bez granica koji je uvijek „otvoren“ Romima.

I na kraju, crveni točak predstavlja simbol stalnog kretanja i života na točkovima.

Pod romskom zastavom nikada nije vođen niti jedan rat.

Nema ni jednog Roma na listi osuđenih za genocid u Hagu.

- Volimo ples i muziku, s ponosom kaže svaki Rom, a naša himna je

„Đelem, đelem“ koja govori o beskonačnom putovanju Roma (čovaka) i o konačnom ujedinjenju.

Đelem, đelem

Putovao sam dugim putevima.
Upoznao sam sretne ljude.
Putovah dugo i daleko.
Upoznah sretne ljude.
O ljudi, o djeco
O ljudi, o deco !
O ljudi, odakle god dolazili
sa svojim šatorima duž sretnih puteva!
I ja sam jednom imao veliku porodicu,
ali su je ubile crne vojne.
Pođite sa mnom, o ljudi svieta,
tamo gde su se ljudski putevi otvorili.
Sad je vrijeme, ustanite, ljudi!
Uspet ćemo gde se potrudimo.
O ljudi,

Romi su tradicionalno nomadski narod. Veruje se da su napustili Indiju oko 1000. godine i da su prošli kroz zemlje koje su danas obuhvaćene granicama Avganistana, Irana (nekadašnje Persije), Jermenije, i Turske. Deo Roma i danas živi na istoku, čak u Iranu, uključujući i neke koji su se selili ka Evropi i potom se vratili. Početkom 14.veka Romi dolaze na Balkan, a početkom 16.veka se sele sve do Škotske i Švedske. Neki Romi su se selili ka jugu kroz Siriju ka Severnoj Africi, dolazeći u Evropu preko Gibraltara. Oba ogranka migracije su se srele u današnjoj Francuskoj. Ljudi slični Romima i danas žive u Indiji, a najverovatnije su poreklom iz pustinjske države Radžastan

Legenda "Zašto su Romi napustili Indiju?"

Romi se među sobom dele po teritorijalnim, kulturološkim i dijalektološkim razlikama na 4 glavne grupe:

Kalderaši (kovači koji su došli sa Balkana u Centralnu Evropu, a zatim se selili i do Severne Amerike).
Predstavljaju najbrojniju romsku grupaciju;

Manuši (poznati i kao Sintii), uglavnom naseljavaju Alzas i okolne regione Francuske i Nemačke. Poznati su kao putujući zabavljači i cirkusanti;

Romničali (uglavnom naseljavaju Veliku Britaniju i Severnu Ameriku).

Zbog njihovog nomadskog načina života, oduvek je postojalo međusobno nepoverenje između Roma i njihovih sedelačkih komšija

Za njih se verovalo, i još uvek se veruje, da su prosjaci, lopovi, otmičari, neprilagodljivi za sedelački život i posao. Zbog svega toga bili su izlagani progonima. Romi su ponekad u svoje redove prihvatili i društvene otpadnike.

Za Rome se kultura ogleda u jeziku, muzici, religiji i mitovima

Jezik

Romski jezik je jedina “knjiga” koju su Romi poneli iz Indije. Romski jezik i njegovi dijalekti srodni su jeziku plemena Dardi I Kafistranu, kao i jeziku plemena Hidukušu u Indiji. Po svojoj osnovi, on predstavlja varijantu Pali jezika, koji je razvijena forma Sanskrita.

Klasični sanskrit ima 48 zvukova. Ne računajući alofone, sanskrit ima 35 fonema. Romski jezik takodje ima 35 fonema. Jezik kojim se služe Romi u Srbiji ima dva roda: muški i ženski, a od brojeva jedninu i množinu, sa pojednostavljenom deklinacijom, sa osam padeža i proste i složene adverbne za negiranje.

Tri glavna dijalekta: lejaški, arlijski i tamarski.

Romanosrpski jezik ili romsko-srpski jezik je mešani jezik u kome učestvuju elementi srpskog jezika sa jedne strane i romskog sa druge. Ovaj jezik govore Romi u Srbiji.

Oktobra 2005. godine objavljena je prva gramatika romskog jezika u Srbiji, koju je napisao lingvista Rajko Đurić

ROMANO LIL – ROMSKO PISMO

ROMSKA AZBUKA

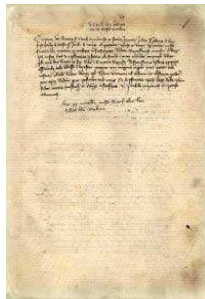
Romsko latinično pismo (gurbetski govor)			Romsko latinično pismo(arlijsko pismo)		
Autori: Ibrahim Osmani i Rajko Jovanović					
A a	J j	T t	A a	Ny ny	Zh zh
B b	K k	Th th	B b	O o	Dj dj
C c	Kh kh	U u	C c	P p	
Č č	L l	V v	D d	Ph ph	
Čh čh	Lj lj	Z z	E e	R r	
Ć ć	M m	Ž ž	F f	Q q	
Ćh ćh	N n		G g	Ch ch	
D d	Nj nj		X x	S s	
Dž dž	O o		I i	Sh sh	
Đ đ	P p		Y y	T t	
E e	Ph ph		K k	Th th	
F f	R r		Kh kh	U u	
G g	Rr rr		Ly ly	V v	
H h	S s		M m	J j	
I i	Š š		N n	Z z	
Autor: Rajko Djurić					
A a	E e	Кх кх	Пх пх	З з	
Б б	Ф ф	Л л	Р р	Ж ж	
Ц ц	Г г	Љ љ	Рр рр		
Ћ ћ	Х х	М м	С с		
Ч ч	Х х (дубоко)	Н н	Ш ш		
Чх чх	И и	Њ њ	Т т		
Д д	Ј ј	О о	Тх тх		
Ђ ђ	К к	П п	У у		
Џ џ					

Prikazi Roma u književnosti

Zvonar Bogorodičine crkve, - Viktora Igoa, The Hunchback of Notre-Dame,

Cigančica, - Migela Servantesa,

Thinner - Stivena Kinga,

Karmen - Žorža Bizea,

Montoyas y Tarantos - Saure.

Orfejeva lira - Robertsona Dejvisa,,

glavni likovi su kanadski Romi koji čuvaju svoju tradiciju, uključujući obnovu muzičkih instrumenata.

Vatre u noći - Lujze Dauti je priča o romskim iskustvima u Centralnoj Evropi tokom Drugog svetskog rata.

Romsko društvo

Tradicionalni Romi veoma cene proširenu porodicu.

Nevinost je ključna za neudatu ženu.

I muškarci i žene se često venčavaju kao veoma mladi: mlade u proseku imaju između 15 i 20 godina.

Međutim, u vezi sa romskim običajima oko venčanja postoje i izvesne kontroverze, naročito one koje se tiču odvođenja u ropstvo (prodaja mlade).

Za Rome je bilo široko rasprostranjeno mišljenje da imaju vidovnjačke sposobnosti, gatanje, a pojedini romantičari im pripisuju i izum tarot karata.

Ovo može da odražava verovanje da su Romi, navodno egipatskog porekla, posedovali znanja o izgubljenim veštinama i naučnim dostignućima starih Egipćana.

Romska muzika

Pored sopstvene romske muzike,

Romi su imali i još uvek imaju veliki uticaj

u evoluciji flamenko muzike i plesa.

Romi, osim flamenko muzike čiji su koreni u Španiji, nosioci su i mnogih pravaca u muzici i poznati su kao Čalgije u Turskoj, Bugarskoj i Makediniji, Trubači u Srbiji i Tamburaši u Vojvodini i Mađarskoj.

Muzika kod Roma je raznovrsna i veoma komplikovana, kako po svom poreklu,

tako i po svojim funkcijama u društvu balkanskih naroda uopšte, a posebno u romskim etničkim skupinama.

Najstariji pomen o muzici kod Roma u jugoslovenskim zemljama potiče iz polovine XV veka.

Muzika kod Roma u Srbiji javlja se pre svega kao zanatski proizvod. Stoga su svoju muziku podešavali prema potrebama i ukusu okoline, što dokazuje činjenice da Romi sviraju melodije,

pre svega one zemlje u kojoj žive. U Srbiji postoje četiri glavne grupe muzičke kulture:

1. Istočnjačka (iz Turske)
2. Srednjeevropska (iz Mađarske)
3. Starobalkanska (iz Rumunije, Grčke, Albanije)
4. Romska (izvorna)

Romski folklor za svačiju dušu.

Prema jednoj legendi muzika kod Roma postala je ovako:

“Jednom stvori Bog na leđima Svetog Petra ćemane. Neznajući da ima ćemane na leđima, Sveti Petar uđe u jednu kafanu u koju je bilo mnogo veselih ljudi, koji kada videše Svetog Petra sa ćemanetom na leđima povikaše:

“Sviraj, Sviraj!”

Od njihove galame i vike Sveti Petar se uplaši i poče da beži.

Na vratima mu pade ćemane s leđa, on ga uze i otide pravo Bogu, pa ga upita:

Šta je ovo, Bože?

Pa to sam ti stavio ćemane, da sviraš ljudima kada su veseli, da se zabave, da se nebi potukli -odgovori mu Bog.

Pa kada je tako, onda neka bude više svirača - reče Sveti Petar.

Pa ko će da svira? – upita Bog.

Neka budu Romi svirači -odgovori Sveti Petar-

Neka zabavljaju ljude da se u piću i veselju ne pokrve.

Neka bude tako - odgovori Bog.Pa tako i ostade.”

Običaji I tradicija

Nekada davno,u Grckoj je stigla jedna grupa ljudi koju su

zvali-ATHISATOS-na grckom -Acincan-sto je u prevodu-NEDODIRLJIV-I

ti ljudi koji su bili povezani sa gotovo svim kulturama ,kroz svoja vekovna putovanja,sakupljali su od svega pomalo,ali najvise davali deo sebe i svoje tradicije...

Zato je veoma tesko odrediti,koliko su neki fenomeni njihove kulture izvorni,a koliko nasledjeni...

Zna se da je u njihovom kultu usadjen duboki osećaj prema ženi,i iz tog razloga se i taj narod svrstava u period matrijarhalizma,pa mozda i do dan danas...

Ti su ljudi svoju kulturu,navike,običaje...obicno prenosili kroz živu reč,bolje reći ,pesmu,pa danas i nemamo nekih zapisa koji bi potvrdilo njihovu istoriju a i postanak... ROM znaci čovek

Običaji Roma se odlikuju posebnoscju ali se ne mogu primeniti na njihovu čitavu

populaciju podjednko, kao primer navodi se plaćanje cene za nevestu

prigodom skalapanja braka...

Cena plaćanja neveste zavisi od njene lepote, vrednosti, bogastva porodice, a kreće se od 1000 – 40000 din. uz to mladoženja odnosno njegovi roditelji moraju snositi sve troškove oko organizovanja svadbe.

Medjutim zajedničko je kod svih Roma vrednovanje obiteljskih običaja zajenički zivot venčanja, zabave, svečanost i pogrebi odnosno sahrane itd.

Odnosi izmedju muskarac i žena Roma i (gadja-ne roma) imaju poseban tretman

njihov folklor nije više orginalan, jer su usovjili neke elemnte drugih društvenih zajednica.

Nekada je bio život Roma pun magije i fatalizma .U njemu su se mešali pagnaski i hrišćanski osečaj

Od boja prevladavale su bela, crna, plava i zelena. U **CRNOJ** boji je sadržana žalost i smrt a u **CRVENOJ** strast , **BELA** boja je za Rome značila slobodu kretanja, a **PLAVA** boja i **ZELENA** nebo i zemlju na kojoj se nalaze.

Najčešći pridevi su : opor, gorak, tvrd, hladan, leden.

U njihovim pesmama govoru i ponašanju prisutni su živi i žarki tonovi, zelenilo i šarolikost prigušenost unutrašnjih zatamljenja, prevladanje sivila, krutosti, uticaj dima i vatre.

Sve je to bio izraz ljudske pobune protiv čovekove slobode u nemilosrdnom svetu, ogorčenost nabijena tvrdim i ubojitim rečima.

Tako je moderna civilizacija stvorila u njima kao slika i neke čudne asocijacije u njihovoj duši.

Nekada su lutanjem, selidbama, veštini u plesu, pitoresknoj (šaroliko, slikovitoj) nošnji, gatanjem i magijama izazivali pažnju znatiželjnika.

Danas su još poneki nastanjeni na preferiji gradova ili sela, žive u kućercima ili kolibama, ali uvek na okupu. To su njihove mahale, kao deo sela ili kao deo gradskih četvrti.

Religija

Da Romi nemaju sopstvene vere, je samo jedna od stereotipnih činjenica.

Romi imaju svoju veru, koja je pre svega u korenima paganska, a po podelama kreće se od hinduizma, budizma, muslimanstva, hrišćanstva, ...

i daje jedno obeležje samo ovom narodu kroz svoje seobe i istoriju.

Jedna srpska narodna poslovice prikazuje kakva je vera kod Roma:

"Kakve si vere, more?- pitali Roma.

On odgovori:

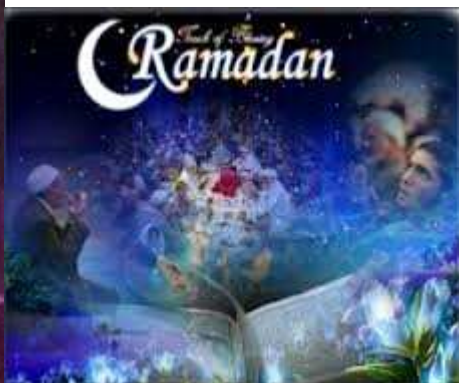
Kakve hoćeš, gospodaru!."

.

Oni svoju glavnu veru, koja je mešavina Islama i Hrišćanstva na bazi paganstva, održavaju kalemeći na nju izvesne verske norme drugih konfesija. Sve te elemente oni čvrsto čuvaju i neguju u svojoj veri , ali u biti zadržavaju svoje specifične običaje..

Stari niški Romi su u vreme turskog popisa 1498. godine bili pravoslavni hrišćani

. Za vreme Turaka došlo je do islamizacije stanovništva , i nakon odlaska Turaka, zadržali muslimanska imena i deo muslimanskih običaja. Najduže su zadržali muslimanske običaje koji se odnose na sahranu (parunipe).

Pravoslavni Romi širom sveta slave zaštitnicu svoje dece, isceliteljku Bibiju. Praznik se slavi četiri nedelje pre Velikog petka.

Širom sveta pravoslavni Romi danas slave zaštitnicu svoje dece, isceliteljku Bibiju, koju zovu i Bibijaku ili tetka Bibija.

Praznik se slavi četiri nedelje pre Velikog petka i određuje se prema Uskrsu, na dan kada je Adam učinio greh i ubrao plod sa drveta saznanja dobra i zla.

Neke romske porodice slave Bibiju na Veliki petak, kada je kod pravoslavnih strogi post i zato slavari tada kuvaju samo na vodi, bez životinjskih i biljnih masti i ulja. Tetkica Bibija se proslavlja u martovski petak – treći po redu – krstopokladne nedelje velikog posta. Naročito među Romima centralne Srbije proslavlja se Čudotvorna tetka Bibija, koja je od 1929. godine dobila svoju ikonu (litografija, prema crtežu P. Daničića).

Sredinom tridesetih godina prošlog veka u Beogradu je zabeležena legenda i Tetkici-Bibiji. Na njen dan se Romi okupljaju kod stabla neke kruške, obeduju posna jela i piju vruću rakiju. Ovde je glavno obožavanje kruškova stabla, uz posnu gozbu i pir, što nagoveštava ispraćaj zime, a doček, u Roma uvek mnogo željenog proleća. To je prežitak ženskog božanstva, kome je bilo posvećeno kruškovo stablo (tabu stablo), ili trešnjevo stablo (u Karavlahu). Pominje se i obožavanje biljke "bibijake kan" (tetkine uši), koja ima crvene cvetove. Od starina, kod Roma u južnoslovenskim zemljama, postoji obožavanje: drveta želja i drveta života, što je svakako prežitak iz mitologije zemlje matice, postojbine Indije (T. Vukanović).

Romi na dan slave, posle službe u pravoslavnoj crkvi, od crkve do kuće domaćina slave idu u povorci noseći kolač, sveće i uzvikujući: "U zdravlje Bibijo" (Bibijako sostipe).

Svi slavari donose kolač i posna jela kojim će poslužiti goste ispod rodnog drveta, obično kruške ili oraha. Pod drvetom se određuje domaćin naredne slave i predaje slavski kolač.

Ranije se jelo postavljalo na zemlji, dok sada kolačar slavi pod šatorom gde svi Romi iz mesta zajednički slave uz ozvučenje i romske muzičare.

Potom se služe vrućom rakijom i jedu posno, pre svega ribu i pasulj poštujući pravoslavne običaje.

Slavljenjem Bibije Romi ujedno veličaju pasulj koji je na posnoj slavskoj sofri glavno jelo.

Pošto upale sveće, Romi se okupe oko rodnog drveta i u horu izvikuju na svom jeziku jednostavne molitve od jedne rečenice. Najčešća molitva glasi: "Daj nam tetka Bibija zdravlja, daj nam pasulja", a takođe se čuje i molitva "Tetka Bibijo, daj malo od tvoga zdravlja i našoj deci".

Na ikoni se Bibija predstavlja kao tipična Romkinja okružena decom i drugim Romkinjama u karakterističnoj nošnji i sa upadljivo velikim naušnicama. U drugoj verziji svetiteljka raširenih ruku stoji ispod krošnje kruške dok joj prilazi mnoštvo dece.

Ikona čudotvorne Bibije izuzetno se poštuje, mada su retke romske kuće koje imaju ikonu zaštitnice.

Na romskom jeziku bibi znači tetka, strina i babica, a deminutiv te reči je bibijori.

Poznato je da je Romima prijemčiva religija naroda u čijem okruženju žive, tj. često su nastojali da se kroz religiju približe narodima uz koje su živeli. Hrišćani jesu i odavno pravoslavci i katolici, odskora i protestanti; takođe i privrženici islama, suniti i šiiti; u prapostojbini pagani i pripadnici tamošnjih tradicionalnih religija. U Evropi su hrišćani triju veroispovesti, pri čemu raste udeo Roma protestanata, i islamisti sunitske grane. Na Balkanu preovlađuju hrišćani – pravoslavci, ne izostaju i rimokatolici i protestanti, čiji postotak skače – i muslimani suniti, dok su šiiti ekskluzivci.

Međutim, nije zanemarljiv broj Roma koji nisu u stanju da prepoznaju svoje konfesionalno poreklo, tj. ne znaju koju veru tradicionalno ili aktuelno ispovedaju. Važnije je, ipak, da se skoro 90% Roma veroispovedno izjašnjava, da su svesni svoje religijske i konfesionalne pripadnosti, bez obzira na kvalitet toga deklarisanja, koje mnogi problematizuju, ili činjenicu da ih ono često razjedinjuje.

Najvažniji su praznici Đurđevdan/Erdelezi, Vasilica i Bibija. Najverovatnije je do stapanja jevrejsko-hrišćanskog obožavanja starozavetnog proroka Elije i hrišćanskog obožavanja Svetog Đorđa došlo veoma rano u jedan nadreligijski prolećni praznik, bez obzira na njihove različite religijske korene. Romi su ovaj praznik preuzeli od frugih naroda, prilagodivši pritom praznične ceremonije svojim verovanjima. To je prolećni praznik koji traje nekoliko dana i označava početak leta i navodno donosi sreću i blagostanje. U svim slavljinama cveće, sveže ubrane grančice i „sveta vodica“ predstavljaju simbole života i proleća.

Vasilicu, svoj najveći praznik, Romi objašnjavaju na različite načine, a u njenom proslavljanju uočljivi su kompleksni slojevi brojnih kultura. Vasilica se sastoji iz dvaju segmenata. Prvi segment je priprema, doček i proslavljanje Vasilice i on je kalendarski čvrsto strukturiran od 12. do 17. januara, s tim što se 14. januar označava kao Vasilica, a drugi segment – ispraćanje guske – svako domaćinstvo proslavlja u dan koji izabere. Takođe, Romi za ovaj praznik koriste dva naziva: Vasilica i Vasuljica.

DRUŠTVO

Tamo gde je to bilo moguće Romi su nastavili sa svojim nomadskim životom, ali u mnogim slučajevima, pogotovo u Istočnoj Evropi, oni žive sedelačkim životom u gotovo nepodnošljivim životnim uslovima. I dan danas postoje sukobi između Roma i sedelačkog stanovništva koje živi oko njih. Uobičajene žalbe su da Romi krađu i da žive od socijalne pomoći

U Srbiji se razlikuju četiri grupe Roma:

Turski Romi. U Srbiju su došli preko juga Turske. Muslimanske su vere; govore srpski, romski i turski. Beli Cigani. Deo su turskih Roma. U Srbiju su došli iz Bosne. U Srbiji su naseljeni posebno u Podrinju. Govore samo srpski, a muslimanske su vere. Bave se sviranjem, potkivačkim zanatom, a i džambasi su. Njihove žene izrađuju i na trgovima prodaju platno i vezove.

Nemački ili Banatski Romi. Poreklom su iz Banata, a pored srpskog govore i romski. Kovači su i svirači, a bave se i zemljoradnjom i trgovinom.

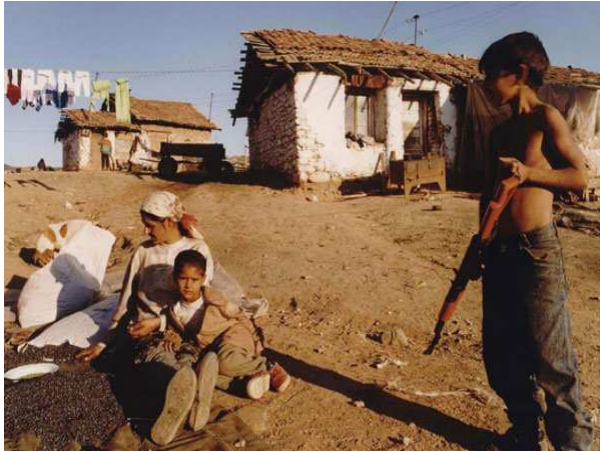
Vlaški Romi. Došli su iz Rumunije u severoistočnu Srbiju, odakle su se raširili i po drugim krajevima. Pravoslavne su vere, a pored srpskog govore vlaški i romski. Zbog teškog položaja rano su počeli da beže iz Rumunije i naselili su se po Centralnoj Srbiji, Banatu, Slavoniji i Bosni. U Srbiji su poznati pod imenom „Vlaški Romi“, u Bosni pod imenom „Karavlasí“, a u Slavoniji pod imenom „Koritari“. Pored imena „Vlaški Romi“, u Srbiji su poznati i pod imenima: lingurari, mečkari i laješi. Lingurari su oni vlaški Romi, koji izrađuju i prodaju kašike, korita, karlice, vretena i drugo. Oni ne znaju romski, a među sobom govore vlaški. Mečkari su Vlaški Romi, koji vode medvede i majmune i sa njima su odlazili čak u London, Petrograd, Carigrad i Rim, a neki su dospeli i do Amerike. Lajaši su Vlaški Romi, koji izrađuju grebene, svrdla, verige, bakrača i drugo. Oni su pravoslavne vere, sačuvali su romski jezik, a govore i vlaški.

Romi u Srbiji

- Popis stanovništva 2002. godine – 108.400 romskih građana u Srbiji
- Procene 450-500.000 Roma
- 6 puta siromašniji od proseka u Srbiji
- 60,5% Roma okarakterisano da živi veoma siromašno
- Žene i dece pod posebnim rizikom
- Oko 40,7% dece do 14 godina
- Oko 31% mladih 15-24

- Starih od 60 godina samo 4%
- 66,6% dece iz romskih naselja i 83% iz slamova živi ispod granice siromaštva

Romi u Srbiji

- Oko 60% ne završava osnovnu školu
- 2 puta više nezaposlenih
- 90% zaposlenih bez kvalifikacija
- Romi četiri puta više boluju od ostalih, a posebno su stope od infektivnih i parazitarne bolesti veće nego kod opšte populacije
- 573 romska naselja sa 270.000 stanovnika. U proseku u svakom naselju živi 339 Roma starosedelaca i 78 raseljenih Roma. Većina naselja nehigijenska i nelegalna

Zapošljavanje

- Izuzetno visoka stopa nezaposlenih Roma, svih uzrasta i svih obrazovnih profila
- Zaposleni Romi takođe ranjiva kategorija –samo 20% Roma nosilaca domaćinstva stalno zaposleno (u poređenju sa 60% opšte populacije)

- Najviše Roma je zastupljeno u poslovima za nekvalifikovanu radnu snagu (90% zaposlenih Roma), ili u sezonskim i privremenim poslovima
- Najviše Roma je angažovano na poslovima koji su najmanje plaćeni i koji ne zahtevaju određenu profesiju (spremačice, skladištari, građevinski radnici)

Obrazovanje

- Najčešći problemi koji se tiču obrazovanja:
- mali broj dece koja su uključena u obrazovni sistem
- veliki broj dece koja napuštaju školu
- veliki broj dece koja se smeštaju u specijalne škole
- 4% romske dece između 3 - 6 godina pohađaju predškolske ustanove
- 82,5% -89,6% romske dece upišu prvi razred
- 73,6% dece iz romskih naselja upišu prvi razred

Zdravlje

- Romi su 4 puta izloženiji bolestima i infekcijama nego ostalo stanovništvo
- Smrtnost novorođenčadi iznosi 26 na 1000, a smrtnost dece mlađe od 5 godina 29 na 1000 slučajeva (3 puta više u odnosu na celokupnu populaciju)

- Najčešći zdravstveni problemi:
- Veliki broj žena koji su porađa kod kuće u veoma lošim sanitarnim uslovima
- Veliki broj nevakcinisane dece
- Hroničnost tuberkuloze i astme
- Kožne bolesti

Stanovanje

- Oko 50% Roma živi u 573 naselja
- Najveća koncentracija stanovništva u okolini Beograda, u Vojvodini i jugoistočnoj Srbij
- Oko 300 naselja je u urbanim krajevima, dok su ostala u prigradskim ili seoskim krajevima
- 44% ovih naselja su nehigijenska (slamovi), a samo je 11 razvijenih
- Naselja su bez osnovne infrastrukture, nelegalna i pod rizikom da će biti raseljena
- Oko 35% naselja nema vodu, 65% nema kanalizacioni sistem, oko 45% nema uređene ulice, a oko 10% nema električnu energiju

Kako danas žive Romi?

- Siromaštvo, diskriminacija i segregacija najznačajniji problemi i smetnje za napredak Roma;
- Romi su u nekim zemljama 10 puta siromašniji od ostalog stanovništva;
- U procesima tranzicije Romi prvi ostaju bez posla;
- Oko 90% Roma ne završava osnovnu školu;

- Između 50 i 85% romske dece pohađa specijalne škole za decu ometenu u razvoju;
- Romi žive u naseljima bez adekvatnih uslova za stanovanje;
- Životni vek Roma u proseku kraći za 10-15 godina u odnosu na ostalo stanovništvo;
- Posebno je otežan položaj Romkinja koje trpe dvostruku diskriminaciju, kao žene i kao pripadnice romske zajednice.